

Омельченко О. І., к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи, викладач кафедри фінансів
ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

КОНВЕРГЕНТНО-ДИВЕРГЕНТНІ ПРОЦЕСИ БАНКІВ УКРАЇНИ ЗА РІВНЕМ КРЕДИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У сучасних умовах розвитку України особливої уваги потребує питання виходу на траєкторію стабільного економічного зростання, яке багато в чому залежить від наявних в банківській системі кредитних можливостей, від сформованого кредитного потенціалу та його ефективного використання.

Особливість діяльності банків обумовлює високу залежність від цілого ряду факторів, і тому досягнення стратегічних цілей відбувається у умовах невизначеності зовнішнього середовища, яке і несе додаткові ризики. Вирішення такого завдання можливе лише за умови формування обґрунтованих заходів з управління позицією банку на ринку послуг і, зокрема, на кредитному ринку, з урахуванням тенденції розвитку конкурентів та самого ринку.

В цьому аспекті доцільним є дослідження тенденцій розвитку банків на кредитному ринку та порівняння їх за значенням кредитного потенціалу як основного індикатора їх кредитних можливостей.

Методика оцінювання кредитного потенціалу банку повинна відповідати принципам сучасної концепції комплексного, інтегрованого, превентивного та адаптивного менеджменту [1; 2]. Тому для комплексного оцінювання кредитного потенціалу банку сформовано систему часткових показників, які всебічно характеризують складові структури кредитного потенціалу [3]:

Постійна частина:

довгострокові депозити фізичних та юридичних осіб;
облігації та сертифікати, випущені банком;
міжбанківські депозити.

Капітальна частина:

власний капітал банку;
конвертовані облігації;
субординовані позики.

Оперативна частина:

короткострокові депозити фізичних та юридичних осіб;
залишки на рахунках, динаміка яких визначена банком;
міжбанківські позики.

Нестабільна частина:

короткострокові міжбанківські позики;
кошти до запитання.

Шляхом об'єднання сукупності часткових показників в єдиний методом ентропії пропонується визначати узагальнюючий (комплексний) показник кредитного потенціалу банку. В свою чергу значення складових показника кредитного потенціалу банку розраховується як інтегральне значення часткових показників, за допомогою яких оцінюються дані елементи. Таким чином, утворюється певне згортання від часткових показників по складових до комплексного показника по банку.

За допомогою даного показника можна всебічно оцінити кредитний потенціал як окремого банку в динаміці, так і провести порівняння сукупності банків між собою, враховуючи ступінь нестабільності кожної складової потенціалу.

Визначати тенденції розвитку банків на кредитному ринку пропонується використовуючи теорію конвергенції [4; 5], яка передбачає зближення і поступове вирівнювання рівнів розвитку об'єктів, що призводить до формування єдиного вектору їх зміни, і, як наслідок, до виникнення синергетичного ефекту формування траєкторії розвитку.

Протилежний процес до конвергенції називають дивергенцією [6**Ошибка!** **Источник ссылки не найден.**], і він характеризує розходження в темпах розвитку об'єктів, яке призводить до їх подальшої нерівномірності.

Виокремлюють σ - та β -конвергенцію, перша передбачає, що дисперсія

індикаторів розвитку має тенденцію до скорочення, тобто відбувається зближення у часі розкиду рівнів розвитку досліджуваних об'єктів, а друга - менш розвинуті об'єкти мають більш високі темпи розвитку, ніж розвинуті, в результаті чого в довгостроковій перспективі відбувається зближення рівнів їх розвитку [7].

Базою для аналізу σ -конвергенції є апарат статистичних показників, оцінка ж β -конвергенції формується із використанням апарату економетрії, який містить регресійні моделі вартісних та темпових показників. Статистичний апарат аналізу σ -конвергенції дозволяє отримати статистичні оцінки даного процесу, а інструментарій аналізу β -конвергенції – динамічну.

Таким чином, для вирішення поставленого завдання – оцінки розвитку банків за рівнем кредитного потенціалу – доцільно розрахувати показники σ - та β -конвергенції.

Для перевірки наявності σ -конвергенції банків обрано такі показники диференціації, що зумовлено практикою їх застосування для дослідження диспропорцій і нерівномірності розвитку:

показник розмаху між максимальним та мінімальним значенням показника (коефіцієнт нерівності MMR);

коефіцієнт варіації CV;

коефіцієнт асиметрії As.

В межах даного дослідження пропонується використовувати показники абсолютної неумовної β -конвергенції, оскільки доцільно припустити, що всі об'єкти прагнуть до однієї мети – підвищення рівня свого розвитку, тому їх збіжність за рівнем кредитного потенціалу за умови проведення відповідних дій є можливою.

Для виявлення абсолютної (неумовної) β -конвергенції необхідно оцінити параметри рівняння регресії (1) [5]:

$$\frac{\ln\left(\frac{y_{i,T}}{y_{i,0}}\right)}{T} = \alpha + \beta \ln y_{i,0} + \varepsilon_i, \quad (1)$$

де $y_{i,T}$ – значення досліджуваного показника в i -тому банку на кінець аналізованого періоду;

$y_{i,0}$ – значення досліджуваного показника в i -тому банку на початок аналізованого періоду;

T – тривалість аналізованого періоду;

α , β – параметри моделі;

ε_i – залишки моделі.

Параметри моделі оцінюються методом найменших квадратів по вибірці банків або по їх генеральній сукупності.

Якщо $\beta < 0$, то це можна розцінювати як свідчення на підтримку гіпотези про абсолютну β -конвергенцію, тобто тенденції розвитку об'єктів за обраним показником є однорідними, банки розвиваються в одному напрямку.

Якщо ж $\beta > 0$, то можна говорити про присутність дивергентних тенденцій, тобто темпи розвитку банків за обраним показником відрізняються.

За допомогою параметра β знаходиться темп β -конвергенції або швидкість β -конвергенції ν із рівняння (2) [5]:

$$\nu = -\ln(1 - \beta T) / T, \quad (2)$$

де T – тривалість аналізованого періоду;

β – параметр моделі (рівняння (1)).

Швидкість β -конвергенції ν відображає на скільки відсотків за період скоротиться або збільшиться міжоб'єктна диференціація.

Таким чином, аналіз розрахованих показників σ -конвергенції та β -конвергенції по банках України дозволить зробити висновок про рівномірність розподілу їх за значенням обраного показника, що характеризує їх кредитні можливості.

Перспективою подальших досліджень автора є апробація запропонованого підходу до оцінки конвергентно-дивергентних тенденцій розвитку банків за рівнем кредитного потенціалу впродовж останнього десятиріччя та прогнозування їх майбутнього розвитку.

Література:

1. Коваленко В. В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи : Монографія / В. В. Коваленко, О. В. Крухмаль. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 198 с.
2. Яковенко К. С. Сучасні погляди до формування та управління кредитним потенціалом банку / К. С. Яковенко // Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». – 2012. – № 1 (ч.2). – С. 82-89.
3. Омельченко О.І. Комплексне оцінювання кредитного потенціалу банківської системи в умовах невизначеності / О. І. Омельченко // Научный информационный журнал «Бизнес Информ». – 2014. – №4. – С. 387-393.
4. Barro R. J. Convergence across states and regions / R. J. Barro, X. Sala-i-Martin // Brookings Papers on Economic Activity. – 1991. – № 1. – P. 107–158.
5. Barro R. J. Convergence / R. J. Barro, X. Sala-i-Martin // Journal of Political Economy. – 1992. – № 100. – P. 223–251.
6. Раевна Е. В. Диагностика неравномерности в доходной части региональных бюджетов Украины / Е. В. Раевна, А. Ю. Бобкова // Бизнес Информ. – 2011. – № 7(1). – С. 56–58.
7. Раевна Е. В. Анализ наличия и устойчивости клубной конвергенции в Украине / Е. В. Раевна, А. Ю. Бобкова // Бизнес Информ. – 2012. – №6. – С. 83–86.